

Фоменко К.М.

студентка;

Сукачова О.М.

кандидат психологічних наук, доцент,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ВИВЧЕННЯ МОТИВАЦІЙНО-ПОТРЕБОВОЇ СФЕРИ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Актуальність. Незважаючи на досить велику кількість досліджень характеристик особистості медичних працівників, досить слабо залишаються вивченими змістовні особливості мотиваційної сфери, які впливають на професійний розвиток медичних працівників, а також зміни мотиваційного профілю особистості, що викликані специфікою професійної діяльності [1; 4; 6; 8]. Таким чином, вивчення мотиваційної сфери особистості медичного працівника, зокрема у взаємозв'язку з професійною діяльністю, професійним становленням, представляють на сьогоднішній день досить важливий і актуальний напрямок психологічних досліджень.

Мета дослідження – визначити особливості мотиваційно-потребової сфери медичних працівників у процесі їх професійної діяльності.

Наше дослідження має наступні завдання:

- 1) провести теоретичний аналіз проблеми мотиваційної сфери особистості і професійної діяльності медичних працівників;
- 2) дослідити особливості змісту і структуру потребової сфери у медичних працівників на різних етапах професійного становлення.

Методи та матеріали дослідження. Відповідно до мети і завдань дослідження був підібраний комплекс методів, як теоретичних (аналіз, порівняння, систематизація отриманої інформації та її інтерпретація), так і психодіагностичних («Методика діагностики соціально-психологічних настанов особистості в мотиваційно-потребовій сфері» (О.Ф. Потьомкіної), методи математичної статистики – t-критерій Стьюдента, кореляційний аналіз (коефіцієнт рангової кореляції Спірмена).

У дослідженні в якості випробуваних взяли участь студенти 1 і 2 курсу Харківського базового медичного училища № 1, у віці від 16 до 20 років, дівчата, у кількості 50 осіб; медичні сестри, що працюють на практиці і мають стаж роботи не менш року, у віці 20-35 років, у кількості 20 осіб; лікарі, що працюють у тих же медичних закладах у кількості 15 осіб.

Результати. Теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження мотиваційної сфери особистості дозволив побачити широкий семантичний діапазон природи мотиваційних явищ, їх функцій. Існують різні підходи до визначення мотиваційної сфери особистості, її структури,

змісту, динаміки і механізмів. Цим проблемам присвячена велика кількість робіт як у вітчизняній психології (Є.П. Ільїн, В.І. Ковальов, О.М. Леонтєв і ін.), так і в зарубіжній (К. Левін, А. Маслоу і ін.) [2; 3; 5; 7].

Результати дослідження специфіки мотиваційно-потребових установок подані у вигляді таблиці 1 і 2.

Таблиця 1

**Показники прояву установок у мотиваційно-потребовій сфері
у медиків на різних етапах професійного становлення
(в умовних балах)**

	1 група 1 курс ($x \pm \sigma$)	2 група 2 курс ($x \pm \sigma$)	3 група мед. сестри ($x \pm \sigma$)	4 група Лікарі ($x \pm \sigma$)
Орієнтація на процес	8,59±2,81	6,34±1,84	6,18±1,65	5,40±1,84
Орієнтація на результат	6,22±2,18	5,51±1,64	6,05±1,96	6,33±1,63
Альтруїстична орієнтація	8,22±4,24	5,30±1,99	6,02±2,14	5,07±1,94
Егоїстична орієнтація	4,00±2,06	4,05±1,98	3,60±2,07	3,47±2,17
Орієнтація на працю	4,66±1,96	5,10±1,91	4,93±2,24	5,07±1,39
Орієнтація на свободу	6,22±2,15	5,95±1,92	5,95±2,20	4,80±1,93
Орієнтація на владу	2,63±2,27	3,51±2,16	3,25±2,38	3,93±2,12
Орієнтація на гроші	3,72±1,92	4,04±1,78	3,82±1,68	4,20±2,14

Таблиця 2

**Показники відмінності прояву установок в мотиваційно-потребовій
сфері в групах медиків на різних етапах професійного становлення**

	t 1-2	t 1-3	t 1-4	t 2-3	t 2-4	t 3-4
Орієнтація на процес	4,34***	4,46***	4,64***	0,62	1,89	1,49
Орієнтація на результат	1,74	0,37	0,19	1,89	1,86	0,57
Альтруїстична орієнтація	3,81***	2,75**	3,49**	2,26*	0,44	1,66
Егоїстична орієнтація	0,13	0,89	0,79	1,45	0,99	0,21
Орієнтація на працю	1,16	0,60	0,82	0,52	0,07	0,30
Орієнтація на свободу	0,66	0,57	2,27*	0,00	2,20*	2,00*
Орієнтація на владу	2,02*	1,23	1,91	0,74	0,73	1,08
Орієнтація на гроші	0,87	0,25	0,74	0,85	0,28	0,64

Примітка: * $p \leq 0.05$ ** $p \leq 0.01$ *** $p \leq 0.001$

Висновки.

1. Теоретичний аналіз наукової літератури показав, що мотивація професійної діяльності медичного працівника визначається складним,

динамічним процесом, який розвиває власну індивідуальність, свій професійний стиль, спрямовує активність особистості професіонала.

2. Особливе значення у структурі особистості медичного працівника має наявність мотивації професійного самовдосконалення. Вона включає в себе три компоненти: відношення до своєї професії; відношення до себе як професіонала; відношення до самовдосконалення в професійній сфері.

3. У психологічній літературі мотиваційна сфера представляє собою комплекс мотиваційних утворень зі складними, багатомірними, ієрархізованими зв'язками, що мають еволюційний характер і визначають її якість. В науковій літературі існують різні уявлення про цілісність, компоненти мотиваційної системи.

4. Мотиваційна сфера професійної діяльності створює єдину систему, до якої входять у складному взаємозв'язку різні цілі, мотиви та установки. Мотивація організує цілісну поведінку, підвищує професійну активність, суттєво впливає на формування цілі і вибір шляхів її досягнення.

5. У досліджуваних першокурсників усвідомлення життя пов'язане з вирішенням завдань професійного й особистого самовизначення.

6. У другокурсників усвідомлення життя пов'язане з освоєнням професії, її цінностей, операцій, конкретних медичних маніпуляцій. Тобто, на відміну від першокурсників, у них відбувається розвиток мотиваційної сфери за принципом «зсув мотиву на ціль».

7. Для всіх досліджуваних медичних сестер характерна висока «Орієнтація на альтруїзм» і низька на «егоїзм» і «гроші». При цьому виявляються і деякі зміни у потребовій сфері в процесі професійного становлення майбутніх медичних сестер. У медичних сестер, які вже працюють, відзначається протиставлення «Орієнтації на альтруїзм» дефіцитарним потребам. У лікарів найбільш виражені «Альтруїстична орієнтація» і «Орієнтація на процес», які стримують із двох боків реалізацію таких егоїстичних настанов у потребовій сфері, як «Орієнтацію на владу» і «Орієнтацію на гроші». Таким чином, у цій групі корислива мотивація протистоїть мотивації допоміжній і робочій рутині. У медичних сестер і лікарів «альтруїзм-егоїзм» утворюють дихотомію, що говорить про усвідомлену моральну регуляцію поведінки.

Отже, вивчення мотиваційно-потребової сфери особистості медичного працівника в загальному й зокрема у взаємозв'язку з професійною діяльністю, професійним становленням, є значним в психології праці та представляє на сьогоднішній день досить важливий і актуальний напрямок психологічних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Баклицький І.О. Психологія праці: Підручник / І.О. Баклицький. – К.: Знання, 2012. – 535 с.
2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2006. – 508 с.
3. Ковалев В.И. К проблеме мотивов / В.И. Ковалев // Психологический журнал. – 1981. – № 1. – С. 29-44.
4. Костенко І.Ф. Система медсестринської освіти в країнах Європи та в Україні / І.Ф. Костенко // Медична освіта. – 2016. – № 4. – С. 49-54.
5. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы, эмоции / А.Н. Леонтьев. – М.: Педагогика, 1971. – 328 с.
6. Литвак А.И. Система мотивации персонала медучреждения / А.И. Литвак // Главный врач. – 2016. – № 11. – С. 36-44.
7. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу; [пер. с англ.]. – СПб.: Питер, 2006. – 352 с.
8. Харди И. Врач, сестра, больной. Психология работы с больным / И. Харди. – [Пятое, переработанное и дополненное издание на русском языке]. – Будапешт: Издательство АН Венгрии, 1988. – 338 с.